

SEKCIJA MEDICINSKIH SESTER V PROMOCIJI ZDRAVJA IN ZDRAVSTVENI VZGOJI TER AKTIVNOSTI NA PODROČJU DVIGA ZDRAVSTVENE PISMENOSTI V PREVENTIVI

Ksenija Noč

POVZETEK: Zdravstvena pismenost pripomore h kakovosti življenja posameznika v širšem in zdravja v ožjem pomenu ter pomembno vpliva na razvitost posamezne države. Visoka stopnja zdravstvene pismenosti posamezniku omogoča znanja za ohranjanje zdravja. Sekcija medicinskih sester je v promociji zdravja in zdravstveni vzgoji 32. strokovna sekcija Zbornice zdravstvene in babiške nege – zveze društev medicinskih sester, bobic in zdravstvenih tehnikov Slovenije. Je relativno mlada sekcija in s svojimi aktivnostmi deluje v smeri dviga zdravstvene pismenosti posameznika v vseh življenjskih obdobjih ter skrbi za strokovno izpopolnjevanje strokovnjakov v promociji zdravja in zdravstveni vzgoji.

Ključne besede: Zdravstvena vzgoja, medicinska sestra, zdravstvena pismenost, aktivnosti

UVOD

Zdravstvena vzgoja (ZV) je pomemben del dejavnosti zdravstvene in babiške nege, preventiva in promocija zdravja pa prioritarno področje zdravstva. Zdravstveno vzgojno delovanje je ena od ključnih nalog vsake medicinske sestre.

Zdravstvena pismenost kot pomemben element razvoja posamezne družbe pripomore h kakovosti življenja posameznika v širšem in zdravja v ožjem pomenu ter pomembno vpliva na razvitost posamezne države (Hozjan in sod., 2014). Zahteva znanja, ki omogočajo kritično iskanje informacij, razumevanje ter uporabo v vsakdanjem življenju s ciljem ohranjanja in krepitve zdravja (Kajn in Mitic, 2009). Visoka stopnja zdravstvene pismenosti posamezniku omogoča znanja za ohranjanje zdravja in preprečevanje bolezni, razumevanje, interpretacijo in analizo informacij v zvezi s svojim

zdravjem, ustrezno rabo zdravstvenih informacij v različnih življenjskih situacijah, poznavanje zdravstvenega sistema, aktivno sodelovanje z zdravstvenim osebjem, razumevanje izvedbe potrebnih posegov in postopkov ter zavzemanje za svoje pravice v okviru zdravstvenega sistema (Babnik in sod., 2013).

SEKCIJA MEDICINSKIH SESTER V PROMOCIJI ZDRAVJA IN ZDRAVSTVENI VZGOJI

Leta 2016 je bila ustanovljena 32. strokovna sekcija v okviru Zbornice zdravstvene in babiške nege Slovenije – zveze strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, in sicer Sekcija medicinskih sester v promociji zdravja in zdravstveni vzgoji. Cilji delovanja sekcije so: raziskovalno utemeljeno ugotavljanje stanja in potreb na področju zdravstvene vzgoje in promocije zdravja, spremljanje novosti, organizacija in izvedba izobraževanj za strokovnjake zdravstvene in babiške nege, priprava kompetenc izvajalcev zdravstvene vzgoje, vključevanje v kadrovsko politiko na področju zdravstvene vzgoje, poenotenje dokumentacije, zbiranja podatkov in rezultatov dela z namenom ugotavljanja potreb v zdravstveni vzgoji in promociji zdravja, sodelovanje z Nacionalnim inštitutom za javno zdravje (NIJZ), Zbornico zdravstvene in babiške nege in drugimi strokovnimi sekcijami ter izobraževalnimi inštitucijami, sodelovanje z Zavodom za zdravstveno zavarovanje pri oblikovanju in vrednotenju dejavnosti zdravstvene vzgoje ter oblikovanju nadaljnjih pobud na Ministrstvu za zdravje ter Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport z namenom umestitve zdravstvene vzgoje znotraj šolskega in zdravstvenega sistema na nacionalni ravni (Sekcija PZZV, 2016). Področja delovanja sekcije zajemajo: ZV za bodoče starše, ZV otrok in mladostnikov, ZV odraslih v ambulantah družinske medicine, zdravstvenovzgojnih centrih in centrih za krepitev zdravja ter splošne populacije na sekundarni in terciarni ravni zdravstvenega sistema. ZV je samostojna in hitro razvijajoča se disciplina, ki zahteva stalno interdisciplinarno izpopolnjevanje medicinske sestre poleg stroke še s področij sociologije, psihologije, medicine, komunikologije, pedagogike, andragogike, didaktike, katerih znanja umešča v svoje delo, ki zajema ozaveščanje, motiviranje, izobraževanje, učenje spretnosti

in večšin ter opolnomočenje posameznika in/ali skupnosti z namenom krepitev zdravja, spreminjanja nezdravih življenjskih navad ter razvijanja in krepitev zdravega življenjskega sloga. Medicinska sestra je nosilka zdravstvene vzgoje.

ZDRAVSTVENA PISMENOST

Zdravstvena pismenost je eden od novejših konceptov v promociji zdravja. Svetovna zdravstvena organizacija razlago zdravstvene pismenosti opredeljuje kot veščine in sposobnosti za pridobivanje in uporabljanje informacij, povezanih z zdravjem (Bratuž, 2012). Nizka zdravstvena pismenost posameznika ima lahko negativne psihološke posledice, vpliva na občutek sramu in slabše sodelovanje z zdravstvenimi izvajalci. Zdravstveni sistem pogosto zahteva višjo stopnjo funkcionalne pismenosti, kot je ta dejansko potrebna v vsakdanjem življenju (Ishikawa, Yano, 2008). Dejavniki, ki vplivajo na zdravstveno pismenost so psihosocialni, demografski in kulturni: socialno ekonomski status, izobrazba, poklic, zaposlitev, socialno in kulturno okolje, narodnost, razumevanje jezika, starost in spol. Najmočnejši napovedovalec omejene stopnje zdravstvene pismenosti je revščina (Sorensen, 2016; Peerson, Saunders, 2011). Pomembno vlogo za dvig zdravstvene pismenosti ima tudi vzgojno-izobraževalni in zdravstveni sistem posamezne države. Zdravstvenovzgojno delo z bolnikom, ki ga izvaja zdravstveni strokovnjak z odličnimi komunikacijskimi sposobnostmi, znanjem in pedagoško-andragoškimi veščinami ter znanjem za motiviranje oz. vključevanjem bolnika v aktivno sodelovanje in skrb za svoje zdravje, je ključno za boljšo zdravstveno pismenost (Paasche Orlow, Wolf, 2008).

Zdravstveno pismen posameznik je torej tisti, ki razume in interpretira informacije o svojem zdravju, jih vključuje v svoje vsakdanje življenje, uspešno ohranja svoje zdravje in preprečuje nastanek bolezni, pozna delovanje zdravstvenega sistema, sodeluje z zdravstvenimi strokovnjaki ter se zavzema za posameznikove pravice v zdravstvenem sistemu (McCabe, Timmins, 2006).

AKTIVNOSTI MEDICINSKIH SESTER V PREVENTIVI ZA DVIG ZDRAVSTVENE PISMENOSTI

Medicinske sestre, ki delujemo v preventivi in promociji zdravja, izvajamo vrsto aktivnosti, ki vplivajo na posameznikov življenjski slog ter vedenja, povezana z ohranjanjem zdravja od spočetja (bodoči starši), otroštva, mladosti, odrasle dobe do pozne starosti. Naše delo je usmerjeno v razumevanje, zakaj ljudje uporabljajo določene vedenjske vzorce ter uporabo slednjih za načrtovanje intervencij pri izvedbi sprememb nezdravega vedenja oz. spodbujanje pozitivnega vedenja, povezanega z zdravjem (Lyons, Chamberlain, 2006; Sarafino, 2006).

Področja delovanja medicinskih sester v preventivi in promociji zdravja so zelo raznolika, aktivnosti so usmerjene v stalno strokovno in pedagoško-andragoško izpopolnjevanje za različna področja: zdravstvenovzgojno delo z bodočimi starši, malčki, učenci, dijaki, študenti, odraslo populacijo, ranljivimi skupinami, kroničnimi bolniki, marginalnimi skupinami, starejšimi. Sekcija je nosilka strokovnih izobraževanj medicinskih sester v promociji zdravja in zdravstveni vzgoji. Organizira splošna ali ciljana strokovna srečanja, izobraževanja, delavnice in seminarje s poudarkom na zdravstveni vzgoji v vseh življenjskih obdobjih, zmanjševanju neenakosti in izmenjavi izkušenj. Pri organizaciji strokovnih srečanj se zavzema za pester in raznolik strokovni nabor različnih strokovnjakov s področja, kateremu je izobraževanje namenjeno. Tematika strokovnih srečanj je načrtovana glede na potrebe v preventivnem delovanju. Eden ključnih ciljev naših aktivnosti je tudi prepoznavna našega dela v vseh sistemih, kjer delujemo, in medresorsko ter multidisciplinarno sodelovanje.

Primer uspešnega dela je bilo tudi naše zadnje strokovno srečanje z naslovom *Spolno zdravje kot del življenjskega sloga posameznika* (Velenje, 30. 3. 2022). Na strokovnem srečanju so poleg medicinskih sester, ki so predstavile primere dobrih praks s področja celostne spolne vzgoje (npr. vključevanje vsebine o spolnosti med učne delavnice), sodelovali tudi vrhunski strokovnjaki: ginekologi, abdominalni kirurg, psihoterapevtka, specialistka šolske medicine. Prav vsi so dodali pomemben kamenček v mozaik znanj medicinskih sester, izvajalk zdravstvene vzgoje, ki bodo pripomogla

k dvigu zdravstvene pismenosti posameznika in ohranjanju zdravja – cepljenje proti HPV in učinkovito informiranje staršev, da se odločijo za cepljenje, dodatna ginekološka znanja za zdravo in varno spolnost, partnerski odnosi ... Strokovna srečanja so vedno namenjena tudi odgovoru na vprašanje, kako učinkovito, strokovno in motivacijsko delujemo za ohranjanje zdravja posameznika.

V šestih letih delovanja smo samostojno organizirali osem strokovnih srečanj – štiri v soorganizaciji z drugimi strokovnimi sekcijami in enajst učnih delavnic. Članice izvršilnega odbora smo aktivno sodelovale na dveh mednarodnih konferencah v tujini ter na kongresih zdravstvene in babiške nege. Objavljamo prispevke v glasilu *Utrip*, v e-novicah Zbornice zdravstvene in babiške nege ter strokovne in znanstvene članke v zbornikih kongresov. Sodelujemo s strokovnjaki s področja zdravstvene vzgoje in preventive.

ZAKLJUČEK

Kot relativno mlada strokovna sekcija Zbornice zdravstvene in babiške nege Slovenije strmimo k uveljavitvi v stroki in širši prepoznavnosti. Ker sta preventiva in promocija zdravja pomembna in potrebna, kar se je še zlasti izkazalo v minulem težkem obdobju epidemije, ko se je splošno zdravstveno stanje ljudi izjemno poslabšalo, imamo pred sabo veliko dela. Imamo vizijo in voljo. Naše delovanje bo v prihodnosti še naprej usmerjeno v strokovno izpopolnjevanje in izobraževanje medicinskih sester v promociji zdravja in zdravstveni vzgoji, sodelovanje s sistemom vzgoje in izobraževanja ter z resorji, ki to področje pokrivajo, sodelovanje z drugimi deležniki v preventivi in promociji zdravja, z različnimi vladnimi in nevladnimi organizacijami, z Zvezami, društvi z namenom krepiti zdravstveno pismenost posameznika in družbe.

LITERATURA

1. 32. Sekcija medicinskih sester v promociji zdravja in zdravstveni vzgoji, 2016. Dostopno na (29. 10. 2022): <https://www.zbornica-zveza.si/regijska-drustva-in-strokovne-sekcije/sekcije/32-sekcija-medicinskih-sester-v-promociji-zdravja-in-zdravstveni/>.
2. Babnik, K., Štemberger Kolnik, T., Bratuž, A. Zdravstvena pismenost: stanje koncepta in nadaljnji razvoj z vključevanjem zdravstvene nege. *Obzornik zdravstvene nege*, 2016; (47) 1, pp. 62–73.
3. Bratuž, A. Pomen zdravstvene pismenosti za zdravstveno nego. Izola: Fakulteta za vede o zdravju, 2012.
4. Hozjan, D., Babnik, K., Štemberger Kolnik, T. Zdravstvena pismenost in zaznana kompetentnost na področju zdravja med študenti zdravstvene nege. Zdravstvena nega v javnem zdravju: druga zdravstvena konferenca z mednarodno udeležbo, zbornik prispevkov. Koper: Založba Univerze na Primorskem, 2014; pp. 179–185.
5. Ishikawa, H., Yano, E. Patient health literacy and participation in the health care process. *Health expectations*, 2008; pp. 113–122.
6. Kanj, M., Mitić, W. 7th Global conference of health promotion, »Promoting health and development: Closing the implementation gap, 2009. Dostopno na (29. 10. 2022): <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference>.
7. Lyons, A. C., Chamberlain, K. *Health Psychology: A critical introduction*. Cambridge University press, 2006.
8. McCabe, C., Timmins, F. *Communications skills for nursing practice*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
9. Paasche Orlow, M., Wolf, M. Promoting health literacy research to reduce health disparities. *Journal of health communication*, 2010; (15) 2, pp. 34–41.
10. Peerson, A., Saunders, M. Mens health literacy in Australia: in search of a gender lens. *International Journal of mens health*, 2011; 11–135.
11. Serafino, E. P. *Health psychology. Biopsychosocial interactions*. 5th edition Hoboken (NJ), J. Wiley & Sons, 2006.
12. Sorensen, K. Health literacy is a political choice: a health guide for politicians. Risskov: Global Health Literacy Academy, 2016; pp. 12–33.